

СТАНОВИЩЕ

От доц.д-р Екатерина Димитрова Иванова /Керемидарска/ по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент”, Научна област: 3. Социални, правни и стопански науки, Професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата / Теория и история на културата (Сакрално пространство и обредна система от българската народна култура), обявен в Държавен вестник, бр. 37 от .07.05. 2021 г. от Факултет по изкуствата на Югозападния университет „Неофит Рилски”, Катедра Културология

Единствен участник в обявения конкурс е гл. ас. д-р Димитрия Костадинова Спасова, преподавател в катедрата „Културология” при Факултета по изкуствата в ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Гл. ас. д-р Димитрия Спасова е преподавател в специалностите на катедра Културология повече от 10 години. През 2004-2008 година е редовен докторант по ”Теория и история на културата. Древни култури” към катедра Културология. През 2010 година защитава успешно дисертационен труд на тема: “Древни магически практики в народната медицина от Югозападна България” в Специализирания научен съвет по социология, антропология и науки за културата при ВАК. От 2011-2014 г. е асистент в катедрата, а от 2014 до днес е главен асистент и ръководител на Магистърска програма „Културно наследство и културен туризъм” към катедра ”Културология”, Факултет по изкуствата, при ЮЗУ ”Неофит Рилски”, Благоевград.

Преподава по следните дисциплини в ОКС „бакалавър”; Проектиране на туристически маршрути и подготовка на екскурзоводски беседи; Популярна култура; Българска народна култура като обект на културен туризъм; Българска народна култура; Семиотика на културата; Възрожденска култура; Култура на българското Възраждане като обект на културен туризъм; Всекидневна култура.

В магистърската програма „Културно наследство и културен туризъм” преподава: Приложна семиотика – Бранд мениджмънт; Културна анимация на фолклора; Българска народна култура и културен туризъм; Образци на Възраждането и културния туризъм.

Участва в специализации и курсове за повишаване на квалификацията: Курс по английски език по проект на ЮЗУ/2014 г./; Курс по Интерактивни методи на обучение във висшето училище по проект на ЮЗУ /2014 г./; Специализиран курс по Етнология в Университета за чужденци в Перуджа, Италия, като преминава курсове по италианска култура и език.

Гл. ас. д-р Димитрия Спасова е един от организаторите на следните научни форуми: 2020 г.- Трети международен симпозиум „Мегалитни паметници и култови практики”, 2016 -Втори международен симпозиум Мегалитни паметници и култови практики”; 2014 г.- Международен научен семинар „Дионис в Тракия. Мегалитната култура в древна Тракия”; 2014 г. – Българо-италианска научна конференция” Култура и икономика: съвременни и исторически аспекти”; 2012 г.- Първи международен симпозиум ”Древни култури в Югоизточна Европа и Източното Средиземноморие”; 2013 г. – Студентски интерактивен форум ”Изкуствата и културата на България през вековете”; 2011 г.- Студентска научна сесия „Езиците на културата”.

Кандидатът за доцент гл.ас.д-р Димитрия Спасова участва в конкурса с 2 научни монографии, 18 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране от които 9 са на чужд език. Участва в 2 национални научни и образователни проекти на ЮЗУ, и в 2 международни проекта.

Кандидатката покрива Националните минимални изисквания за доцент в Професионалната област 3. Социални, стопански и правни науки.

Хабилитационният труд „Сакрално пространство и обредна система от българката народна култура” е структуриран в 3 основни глави:

Първа глава „Сакрално пространство и селищна система” разглежда сакралната география около селищата по долината на река Места, изразена в определението ”нашето село е обградено от светци”. Посочва се ендогамията на населението в рамките на селското землище и стремежът на неговите жители да задоволяват всичките си нужди от затвореното натурално стопанство, което е база, върху която се гради осмислянето на територията върху цяло, около което се оформя сакрален пръстен от светци. Сакралната география на изследваните селища е база, върху която намират проявления сакрални елементи от образите на стопана-покровител, видения за светци и сънища. Курбаните в сакралното пространство ”черковища” са анализирани като съвместна трапеза за хранене на местното население със стопана-покровител. Обредните хора около оброка, както и обредните обиколки на сакрални обекти около селището са разгледани като делимитизация на усвоената територия.

Втора глава „Върхове, черковища и обреди в метеорологичен аспект” разглежда черковищата по високите върхове на селището. Върховете на високата планина са разгледани като символ на космическа планина, която в по-мощен план се свързва с поклонническите движения през XIX век, превръщайки посетителите им в половин хаджии. На локално ниво се посочва почитане и празнуване на местни светци, които са свързани с високите върхове намиращи се в селското землище. На тях местното население отдава голяма почит. Авторът разглежда това отношение като здрава връзка с метеорологичен аспект.

Трета глава „Обреден цикъл и обредна система” включва празничния календар и периодите, които се оформят през пролетния празничен цикъл. През този период на преден план излизат местните традиции и празници, ревностно пазени и почитани от населението. За него те имат по-голямо стойностно значение, в сравнение с големите християнски празници – Великден, Гергьовден и Спасовден. Направен е анализ с фолклорните реликти на архетипа „свещен брак” и обредите, свързани с инициации за ерген и мома през пролетните празници.

В основата на монографичният труд на гл. ас. д-р Димитрия Спасова стои сакралната география и нейният стремеж за усвояване на наличното пространство, ограничено в границите на селското землище. В него са разположени с конкретен релеф природните дадености, които от своя страна определят поминъка и празнично обредната система на населението в дадено селище. Наред с обективните аспекти, заложили в усвояване на територията, през призмата на архетипите на народната култура се извършва осмислено оживяване на местностите. Върху територията на селището се оформя сакрален пръстен, включващ свещени места, част от които имат характера на вечни свети места. Те имат култова приемственост в наслагването на предхристиянски и християнски вярвания, празнични обреди и обичаи. Тези сакрални места на селището са заредени с магнетични обредни действия и поведение. Те са свързани с местни космогонични, теологични и демонологични вярвания, които имат свое място в годишната календарно-обредна система.

Народната култура изисква почит към стопанина-покровител на селището, която се изразява с кръвни и безкръвни жертвоприношения и обредна трапеза в рамките на сакралното пространство на черковището. Целта на тези действия е да спечелят положително отношение на стопанина-покровител, което ще им осигури плодородието в новия аграрен цикъл.

В обредните обиколки на черковището, под формата на литийни шествия на сакралния пръстен, разположен на синора, подчертава в сакралното пространство символичния център на селищната територия. Черковищата по високите върхове на землището се почитат през пролетния празничен цикъл, заключен в микропериодите на пролетно-летните месеци – април, май и юни. Светците – патрони през тези месеци имат елементи на сезонен, обновяващ, природен фактор. Те могат да ”гърмят, трещят и да изпращат дъжд”, който премахва сушата, земята се опложда и ражда плодородие и берекет. Това е ежедневно проявление на архетипа ”свещен брак” между земята и небесните сили, слънцето и митичните животни. Тези наблюдения се срещат в обредната система, в легендите, обвързани с планинските вериги, а в микроаспект – на ниво местности, разположени около селището. Свещеният брак се осъществява в един от най-архаичните възможни форми чрез отвличане на мома от змей на хорото през пролетните празници. Отвличането има сакрален характер, а змеят се явява като метеорологично явление, поетично представено в песенния фолклор „дваж гръмна, триж тресна, зароси роса”.

Празниците в изследваните селища са свързани с почитане на високопланинските черковища. Те са част от пролетно-празничния цикъл, заключен в периода на празниците, свързани с Великден и Свети Дух. Тези дни са времето на видимо възраждане на природата и начало на новия аграрен сезон. Човешката общност прави опити за въздействие върху стопана – покровител, от когото зависи плодородието. Тя въздейства върху него по обредно-магически път чрез организиране на празници и богати трапези в негова чест. Новият аграрен цикъл ежегодно отключва и архетипа „свещен брак”, който намира отражение в моминската пролетна обредност и най-вече в легендите и песенните сюжети за ”любените от змей моми”. Тъй като бракът е важен семеен и инициен обред в живота на хората и общността, пролетните празници са насочени и към ергенската и моминска инициация, която им дава правото за встъпване в брачен съюз през есента, след празнуването на Димитровден.

Изводите от анализите в трите глави са обобщени в заключението на хабилитационния труд, където са синтезирани и основните авторски тези по дискутираната материя.

Считам, че и останалите научни изследвания, представени от гл. ас. д-р Димитрия Спасова за релевантни на конкурса и имат приносен характер. Намирам автосправката на кандидата за доцент за коректна и съм съгласна с посочените в нея научни приноси.

Не установявам плагиатство в предложените за конкурса от гл. ас. д-р Димитрия Спасова научни изследвания.

Имайки предвид всичко гореизложено, предлагам на уважаемото научно жури да присъди на гл. ас. д-р Димитрия Костадинова Спасова научното звание „Доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

2 септември 2021 година

Подпис:

Доц.д-р Екатерина Керемидарска

STATEMENT

Of Assoc. Prof. Dr. Ekaterina Dimitrova Ivanova /Keremidarska/

Regarding the competition for the academic position of "Associate Professor", Scientific field: 3. Social, legal and economic sciences, Professional field: 3.1. Sociology, anthropology and cultural sciences /Theory and history of culture (Sacred space and ritual system of the Bulgarian folk culture)/, published by South-West University "Neofit Rilski" in the State Gazette, issue 37 of 07.05.2021

Only one participant in the announced competition is Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Kostadinova Spasova, lecturer in the Department of Cultural Studies at the Faculty of Arts, South-West University "Neofit Rilski".

Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Spasova has been a lecturer in the Department of Cultural Studies for more than 10 years. From 2004 to 2008 she was a PhD student in *Theory and History of Culture. Ancient Cultures* at the same department. In 2010 she successfully defended hers dissertation entitled *Ancient Magical Practices in the Folk Medicine from Southwestern Bulgaria* and she was awarded with the educational and scientific degree *doctor* by the Higher Attestation Commission. From 2011 to 2014 she was an Assistant Professor, and since 2014 she has been Chief Assistant Professor and head of the Master's program *Cultural Heritage and Cultural Tourism* at the Department of Cultural Studies of Faculty of Arts, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad.

In the Bachelor's program she teaches Tourist routes and guide preparation; Popular culture; Bulgarian folk culture as an object of cultural tourism; Bulgarian folk culture; Semiotics of culture; Bulgarian Revival culture; Bulgarian Revival culture as an object of cultural tourism; Everyday culture. In the master's program *Cultural Heritage and Cultural Tourism* she teaches: Applied Semiotics - Brand Management; Cultural animation of folklore; Bulgarian folk culture and cultural tourism; Examples of the Bulgarian Revival and cultural tourism.

She took courses in English language /2014/ and Interactive teaching methods in higher education /2014/ at South-West University; Etruscan culture and Italian language at University for Foreigners of Perugia, Italy.

Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Spasova is one of the organizers of the following scientific forums: 2020 - Third International Symposium *Megalithic Monuments and Cult Practices*, 2016 - Second International Symposium *Megalithic Monuments and Cult Practices*; 2014 - International scientific seminar

Dionysus in Thrace. The Megalithic Culture in Ancient Thrace; 2014 - Bulgarian-Italian Scientific Conference *Culture and Economy: Contemporary and Historical Aspects*; 2012 - First International Symposium *Ancient Cultures in Southeastern Europe and the Eastern Mediterranean*; 2013 - Student Interactive Forum *The Bulgarian Arts and Culture through the centuries*; 2011 - Student scientific session *Languages of Culture*.

Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Spasova participates in the competition with 2 scientific monographs, 18 articles and reports (9 of which in English), published in non-referred journals with scientific review. She has also participated in 2 national and 2 international scientific and educational projects.

The candidate meets the National Minimum Requirements for Associate Professor in the Professional Field 3. Social, Economic and Legal Sciences.

The habilitation thesis *Sacred space and ritual system (Based on materials from the folk culture in Southwestern Bulgaria)* is structured in 3 main chapters:

The first chapter *Sacred space and settlement system* deals with the sacred geography around the settlements along the valley of Mesta river, expressed in the definition *our village is surrounded by saints*. The endogamy of the rural population, the satisfaction of all needs from the closed subsistence economy etc. reflect on the understanding of the territory and on positioning of *sacred ring* of saints around the villages. The sacred geography of the studied settlements is the basis on which sacred elements as the images of the patron lord, visions of saints and etc. are manifested. The sacrifices in the sacred space, known as *cherkovishte*, are analyzed as a joint meal between the local population and the patron saint. The ritual dances around the sacred places, as well as the ritual tours to the sacred sites around the settlement are considered as delimitation of the utilized territory.

The second chapter *Peaks, churches and rites in their meteorological aspects* is dedicated to the holy places on the high peaks near the villages. The peaks are considered a symbol of the *cosmic mountain*. On a larger scale they are associated with pilgrimage movements of the 19th century, turning visitors into half-hadjia. At the local level, the veneration and celebration of local saints also associated with high peaks are indicated. The local population gives them great respect. The author considers this attitude as a strong connection with the meteorological aspect.

The third chapter *Festive Cycle and Ritual System* analyzes the festive periods, formed during the spring calendar cycle. For the traditional man these periods are more valuable than the main Christian holidays - Easter, St. George's Day and Savior's Day. An analysis of folklore relics of the archetype of *sacred*

marriage and the rites associated with male and female initiations during the Spring holidays was carried out.

The monograph of Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Spasova is based on sacred geography and the desire of the traditional man to assimilate the available space, limited within the boundaries of rural land. The rural land has a certain relief and natural resources, which in turn determine the livelihood and festive and ritual system. Along with the objective aspects set in the assimilation of the territory, through the prism of the archetypes of folk culture a meaningful spiritual inhabitation of the area is carried out. The territory of the settlement is encircled by *ring of sacred places*, some of which have the character of eternal holy places. There is a cult continuity in the imposition of pre-Christian and Christian beliefs, festive rites and customs. These sacred places are filled with magnetic ritual actions and behavior. They are related to local cosmogonic, theological and demonological beliefs, which have their place in the annual calendar and ritual system.

Folk culture requires respect for the patron saint of the village, expressed in blood and bloodless sacrifices and a ritual meal within the sacred space. The purpose of these actions is to achieve a positive attitude of the saint which will ensure the fertility during the new agricultural cycle.

Ritual processions to the so called *cherkovishta* – part of the sacred ring around the villages - emphasizes the symbolic center of the settlement territory. Holy places at high peaks near the settlements are worshiped during the spring holiday cycle, locked in the micro-periods within the spring-summer months April, May and June. The saints who are worshiped during these months have elements of a seasonal, renewing factor. They can *thunder, crackle, and send rain* to remove drought, to fertilize the earth, and to give prosperity. This is a daily manifestation of the archetype of *sacred marriage* between the earth and heavenly forces, the sun and mythical animals. These observations are found in the ritual system, in the legends connected to the mountain ranges but also around the villages. Sacred marriage takes place in one of the most archaic possible forms by abducting a girl from a dragon during the spring holidays dances. The abduction has a sacred character, and the dragon appears as a meteorological phenomenon, poetically presented in songs as *exploded twice, cracked three times, dewdrops*.

Main holidays in the studied settlements are connected with the veneration of the high mountain holy places. They are part of the spring-festive cycle, locked in the period between Easter and the day of the Holy Spirit. These days are the time of visible revival of nature and beginning of new agricultural season. The

human community attempts to influence the saint on whom fertility depends, influencing ritually and magically by holidays and rich meals in his honor. The new agrarian cycle annually *unlocks* the archetype of *sacred marriage*, which is reflected in the maiden spring rituals and especially in the legends and song stories about the *dragon-beloved maidens*. As the marriage is an important family and initiation rite in the life of people and society, spring holidays are also focus on the male and female initiation, which gives them the right to get married in the fall, after the celebration of St. Dimitar's Day.

The analyzes in the three chapters are summarized in the conclusion of the habilitation work, where the main authors' theses on the discussed matter are synthesized.

I would like to point out as well that the other scientific researches presented by Chief Assist. Prof. Dr. Dimitriya Spasova are relevant to the competition and have a contribution character. I find the self-report of the candidate for associate professor to be correct and I agree with the indicated scientific contributions.

I do not find plagiarism in the proposed researches.

In view of the above, I recommend to the esteemed members of the scientific jury to choose Ch. Associate Professor Dimitria Kostadinova Spasova for folding the academic position of "Associate Professor" in 3.1. Sociology, anthropology and cultural sienites.

September 2nd 2021

Signature:

Assoc. Prof. Dr. Ekaterina Keremidarska